

УДК 332.012.324

В.І. БОРЗЕНКО, канд. техн. наук, доц., НТУ «ХП»,

Т.В. П'ЯТАК, канд. техн. наук, доц. НТУ «ХП»

ЕКСПРЕС–ДІАГНОСТИКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

В роботі розглядається модель для проведення експрес-діагностики фінансового стану підприємства, яка дозволяє визначити вірогідність його банкрутства

Model is considered in work for undertaking express – diagnostics of the financial condition of the enterprise, which allows to define probability a bankruptcy enterprises

Ключові слова: фінансовий стан, банкрутство, антикризове управління, рентабельність, структура капіталу, експрес – діагностика

Вступ. Сучасний стан більшості суб'єктів господарювання таких, що першочерговими тактичними завданнями для них є антикризова форма управління і недопущення банкрутства, вирішення яких спрямовано на пошук заходів, направлених на послаблення, або усунення впливу негативних факторів на діяльність підприємства.

Формування антикризової програми здійснюється на основі детального аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства: структури його активів і пасивів, співвідношення величини та періоду обороту дебіторської і кредиторської заборгованостей, забезпеченості власними коштами, отримання можливих замовлень на власну продукцію, попиту і цін на продукцію та послуги, що склалися на ринку.

На основі фінансового аналізу здійснюється прогнозування показників діяльності на найближчу перспективу, що допомагає визначити наявні резерви діючого підприємства, а також виявити обсяги і джерела фінансових ресурсів, необхідних для усунення впливу негативних факторів та запобігання збитків. Для комплексної оцінки фінансового стану підприємства використовуються різні моделі та визначається сукупність фінансових показників, що надають можливість спрогнозувати санаційні заходи при антикризовому управлінні.

Фінансування діяльності будь-якого підприємства здійснюється за рахунок як внутрішніх, так і зовнішніх джерел. Їх співвідношення визначає структуру капіталу, що формується у відповідності зі стратегічними задачами кожного конкретного підприємства на певний термін. Рішення по визначенню структури капіталу — це вибір компромісу між ризиком і прибутковістю, оскільки збільшення частки позикового капіталу підвищує ризик, але водночас забезпечує зростання прибутковості на власний капітал. Створення оптимальної структури капіталу дає можливість власникам підприємства отримувати максимум прибутку на вкладені грошові кошти. Оптимальна структура капіталу формує таке співвідношення між власним і позиковим капіталом, при якому забезпечується найбільш ефективний взаємозв'язок між рентабельністю власного капіталу і заборгованістю. Слід зазначити, що однакової для всіх підприємств оптимальної структури капіталу не існує. Тому для кожного підприємства необхідно встановлювати критерії формування оптимальної структури капіталу (наприклад – прибутковість, фінансову рентабельність, мінімізацію вартості капіталу, або мінімізацію фінансового ризику), відповідно до яких і формується оптимальна структура.

Постановка задачі. Закордонна і вітчизняна практика вказує на існування значної кількості підходів до визначення та прогнозування банкрутства підприємств, що відрізняються об'єктами спостереження, етапами проведення аналізу, масштабами дослідження, а також кількістю показників, за допомогою яких вона здійснюється. Для цього можуть використовуватися дискримінантні багатofакторні моделі (наприклад, Альтмана – для США, Тоффлера і Тішоу – для Великобританії, Беєрмана – для Німеччини, Давидової та Белікова – для Росії, Терещенка – для України, модель Романа Ліса, двохфакторна модель оцінки імовірності банкрутства У. Бівера, метод рейтингової оцінки фінансового стану, модель Фулмера, модель Спрингейта, тощо). В основу цих моделей покладено значну кількість незалежних змінних факторів, що визначають імовірність банкрутства підприємства. В запропонованих моделях використовуються інтегральні показники роботи підприємства, між якими встановлюються постійні співвідношення. За рахунок заданих

числових коефіцієнтів, попередньо встановлюється ступінь впливу тих, чи інших факторів на показники діяльності підприємства. Окрім того, розрахунки показників за допомогою названих моделей дають інтервальні оцінки, при цьому інтервали визначаються експериментально для груп підприємств окремих галузей. Тому розрахунки ймовірності банкрутства мають при загальному використанні досить низьку достовірність.

Методологія. У статті запропоновано модель для прогнозування і діагностики банкрутства підприємства на основі фінансових показників діяльності підприємства. В ході дослідження були використані нормативні та описові моделі фінансового аналізу, а також методи структурного та порівняльного аналізу, що дозволили оптимізувати санаційні рішення підприємства.

Результати дослідження. Діагностика банкрутства переважно має декілька рівнів і спирається на моніторинг внутрішніх явищ фірми, помітних зсередини. Зазвичай, система діагностики банкрутства складається з двох частин: експрес-діагностика банкрутства та діагностика банкрутства за певними фінансовими показниками.

Основною метою експрес-діагностики банкрутства є раннє виявлення ознак кризового розвитку підприємства, попередня оцінка масштабів його кризового стану і визначення негативних тенденцій у зміні фінансового стану. Експрес-діагностика повинна дати відповідь на питання: відхилення фінансових показників за певний період має випадковий характер, обумовлений тимчасовим співпадінням несприятливих умов, чи є закономірним при певній структурі активів і пасивів підприємства та зовнішніх чинників, що склалися на сучасний момент? Поряд з тим, діагностика по сукупності фінансових показників потребує досить значного часу та зусиль з боку працівників-аналітиків, вона коштовна й не зовсім оперативна.

Існуючі моделі для експрес-діагностики дають досить низьку достовірність результатів. Так, модель Альтмана вірно діагностувала банкрутство у 54,1%, при цьому фінансовий стан 11,7% підприємств взагалі не було ідентифіковано. Модель Давидової – Белікова, розроблена для російських компаній, показала дуже високу точність розпізнавання фі-

нансово стійких підприємств – 90,9%, і водночас абсолютно неприпустимий рівень передбачення банкрутств – 21,6%. Модель Терещенка розроблена для українських компаній, не була здатна ідентифікувати фінансовий стан 51,4% аналізованих підприємств, хоча всі показники було попередньо опрацьовано згідно з встановленими рекомендаціями.

Вплив зовнішніх факторів кризи, як правило, має стратегічний характер, вони зумовлюють фінансову кризу на підприємстві, якщо менеджмент помилково, або несвоєчасно реагує на них, тобто якщо відсутня система раннього попередження та реагування, одним із завдань якої є прогнозування банкрутства, або така система функціонує недосконало. Для підвищення достовірності експрес – діагностики необхідно проводити ретроспективний, поточний и перспективний аналіз показників роботи підприємства, що надасть можливість провести аналіз динаміки показників, при ретроспективному дослідженні доцільно порівняти одержані показники з фактичними.

Запропонована модель побудована з використанням показників, що відображають структуру активів, пасивів підприємства, рентабельність використання ресурсів підприємства та комплексний параметр оцінки впливу зовнішніх факторів. Для побудови вказаної моделі вводяться параметри

$$C = f(V^0, V_{0e}, V_{0z}, \gamma, \eta)$$

$$A = f(V^0, V_{0e}, V_{0z}, \gamma, \eta),$$

де V^0 – валюта балансу;

V_{0e} , – власні кошти;

V_{0z} - позичкові кошти;

γ – рентабельність використання ресурсів підприємства;

η – комплексний параметр оцінки впливу зовнішніх факторів.

Ці параметри використовуються для побудови моделі оцінки фінансового стану підприємства та прогнозування його діяльності на майбутній період.

На основі експериментальних досліджень та аналізу структури капіталу підприємств, побудовано наступну модель діагностики фінансового стану:

$$\Phi = 2 \{ C - A [1 - (1 + \gamma \times \eta)^n] \} / [A(1 + \gamma \times \eta)^n - 1],$$

де Φ – інтегральний показник оцінки фінансового стану підприємства.

При $\Phi = 0$ підприємство має стабільні результати діяльності на протязі періоду, що аналізується.

При $\Phi > 0$ підприємство успішно працює на ринку, зростає його прибуток, підвищується інвестиційна привабливість.

При $\Phi < 0$ підприємство має тенденцію до банкрутства.

При $\Phi = (-1)$ підприємство є банкрутом.

Якщо підприємство має тенденцію до зниження ефективності діяльності, що виражається певною сукупністю параметрів $V^0, V_{0e}, V_{0z}, \gamma, \eta$, то термін за який підприємство стане банкрутом, може бути розрахований по формулі:

$$n = [\ln(V^0 - V_{0e}) - \ln V^0] / [\ln(1 + \gamma \times \eta)]$$

При проведенні розрахунків показники оцінки фінансового стану підприємства можуть бути як постійними величинами, так і змінюватись по раніше визначеному закону, або змінюватись як випадкові величини з деякою вірогідністю.

Висновки. Запропонована модель може бути застосована для діагностики банкрутства, а також для прогнозування діяльності підприємства на перспективу: при здійсненні стратегічного планування, при оцінці надійності підприємства – споживача продукції, при управлінні збутовою діяльністю, при формуванні стратегії внутрішніх цін. Оцінка фінансового стану підприємства визначається з досить високою вірогідністю результату, так як модель будується відповідно до умов діяльності конкретного підприємства.

Список літератури: 1. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» № 2343-ХІІ від 14.05.1992 р. зі змінами і доповненнями 2. *Савицька Г. В.* Економічний аналіз діяльності підприємства: Навч. посіб. – 3-тє вид., випр. і доп. – К. Знання, 2007. – 668 с.

Поступила в редколегію 28.03.10

УДК 336.71

А.П. БОТНАР, магістрант, НТУ «ХП»,
І.В. УГРІМОВА, ст.викладач, НТУ «ХП».

ВПЛИВ ЗМІНИ СТАВКИ РЕФІНАНСУВАННЯ НА РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

В статті проведено обзор периодического и аналитического изданий с подробным рассмотрением программ и предложений по прогнозированию изменений в экономике путем рефинансирования коммерческих банков.

In the floor the review of periodic and analytical edition is conducted with the detailed consideration of the programs and suggestions in relation to prognostication of changes in an economy by refunding of commercial banks.

Вступ. Ставка рефінансування – це не ринкова ставка, а регульована величина, вона змінюється з урахуванням попиту на кредит та пропозицією ресурсів, а також з урахуванням темпів інфляції. Ставка рефінансування – це ставка, під яку Центральний банк кредитує комерційні банки. Це досить грубий але дієвий фінансовий інструмент, яким користуються у багатьох розвинутих країнах в період кризи.

Постановка цілі. Метою даної роботи є обґрунтування необхідності оперування Національним банком України процентною ставкою, як головним стимулятором антикризової політики.

Результати дослідження. В рамках проведення монетарної політики в розпорядженні державних органів є набір інструментів, використання яких у певному напрямку або створює умови для сталого економічного зростання, або спричиняє його відсутність. Але не слід забувати, що використання одного чи іншого фінансового інструменту для регулювання макроекономічних проблем не може паралельно розв'язати інші, не менш важливі [1].

На прикладі досягнень зарубіжних економік, у передкризові та кризові часи, оперування ставкою рефінансування дало змогу ринку набрати обертів та самостійно вирішити ряд макроекономічних проблем. Що стосується банківського сектору України, є низка проблем,